

כי הם חיינו ואורך ימינו

שיעור בדרכי הלימוד

מאת הרב מרדכי שטרנברג¹

- א. פתיחה - מהי המשימה?
- ב. תלמוד תורה - לשם גאולה?
- ג. והגית בו - מצד עצמו
- ד. להתמלא בדף הגמרא
- ה. אידיאליסטיות של תפילין שחורות
- ו. ישיבה - מקום שנכנסים ואין ממנו יציאה
- ז. בריאות של קביעות תורה
- ח. להיות אנשי אמת
- ט. דווקא גמרא
- י. דווקא עיון

א. פתיחה - מהי המשימה?

אנחנו אמנם נפגשים לעתים רחוקות, אבל נתבונן בדברים שקשורים במה שאנו עושים כל הזמן בקשר ללימוד תורה, המשימה הגדולה שמוטלת על הכתפיים של כולנו.

אני רוצה רק לעורר לדברים שנדמה לי שצריך להדגיש אותם כל הזמן: מה המשימה שלנו? מהי המשימה שאנו עוסקים בה בלימוד תורה או בלימוד דף גמרא?

בדרך כלל וגם בצדק, יש לנו המון משימות, המון שאיפות, המון רצונות, שכלולים במילה גדולה מאוד, והיא מילה מאוד נכונה שקשורה בעתיד הגדול- גאולת ישראל או תיקון עולם במלכות שדי, שהן עניין אחד. זה דבר פשוט וזה בוער בעצמות- צריך להיות בוער בעצמות כי זה רצונו של כל אדם מישראל. הרצון האכפתיות הזאת, הדרישה העצומה והעמוקה הזאת, צריכים לבעור בעצמות.

1. השיעור ניתן ביום ראשון ה' שבט תשע"ב בישיבה הגבוהה/הסדר כרמיאל, ניסיון לשמור על השיעור כלשונו עד כמה שניתן, בשינויים קלים בלבד.

ב. תלמוד תורה - לשם גאולה?

לפעמים הדבר מוביל לטעות, והיא שאנחנו לומדים דף גמרא גם כדי שיהיו לנו כלים לסייע לגאולת ישראל, כלומר כאמצעי למטרה אחרת. כתוצאה מכך נוצר מצב שנשאלת השאלה: זה מסייע עכשיו או לא מסייע עכשיו? ואני, הרי בעצם אני כ"כ רוצה לעזור, ובצדק, בדברים הגדולים שצריכים להתרחש, ושעתידיים להתרחש בעז"ה - כל מה שקשור במושג הכללי הזה של תיקון העולם במלכות שדי: מה שקשור במושג הזה גאולת ישראל וממילא גם בבחינת גאולת העולם כולו. את כל המושגים הגדולים האלה אפשר לתרגם אותם ויוצא לנו לתרגם אותם למשימות, ולשאיפות, לא קטנות ולא חלקיות שקשורות בזה. יש משימות רבות - משימות לאומיות ואידיאליסטיות רבות, לצרכי האומה - שבוערות בכל אחד מאיתנו, כל אחד ואחד לפי מדרגתו ולפי עניינו, ושואל השואל: איך לימוד דף גמרא קשור בזה ועוזר בזה?

מבחינה מסוימת זה נכון להרבה שאלות מסוג זה, שאלות שקשורות במושג תורה ומצוות ומטרתם. לפעמים, חס ושלום, נוצר מצב שבו יש לנו חשק רב לעשות לגאולת ישראל ולהביא לתיקון עולם במלכות שדי, ואנחנו מסכימים אפילו להתמסר ללימוד תורה אם זה יכול לעזור בתיקון העולם וגאולת ישראל...

ג. והגית בו - מצד עצמו

המחשבה הזו - שלימוד התורה הוא אמצעי חלילה למשהו אחר, גדול ככל שיהיה - הייתה נכונה לולא מה שאנו אומרים בתפילת ערבית: "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה". מה זה "כי הם חיינו ואורך ימינו"? מהי משמעות השאיפה הזאת ששמה "כי הם חיינו" ומתוך כך "ובהם נהגה יומם ולילה"? שאיפה זו אינה בשביל שום מטרה אחרת! הלימוד הוא המטרה בעצמו, הוא חיינו ואורך ימינו ומשום כך, ולא משום סיבה אחרת, נהגה בו יומם ולילה!

האמת היא שהמטרות הללו, ההשתוקקות ללימוד מצד עצמו ולתיקון עולם במלכות שדי, הן בדיוק אותה המטרה. המטרה המונחת יותר במשמעות של "התמלאות". "כי הם חיינו ואורך ימינו" וממילא וכתוצאה מזה: "ובהם נהגה יומם ולילה". להבין, לדעת ולהשתוקק באותה השתוקקות אידיאליסטית, רוחנית, נפשית ונשמית; באותה השתוקקות שמשמעותה תיקון עולם במלכות שדי, גאולת ישראל - ועוד כל מיני מילים חשובות מאוד, רוחניות, אמיתיות, שצריכות להיות בוערות בנו - ולגלות איך הדברים הללו, המשמעות היותר עמוקה שלהם, היא בעצם ההשתוקקות לקב"ה, לתורתו, למצוותיו למה שנפש החיים קורא - לא ממש במילים האלה - לדבקות ששמה לדעת את דף הגמרא².

2. "כדי שתהיה תורתו קדושה וטהורה, ויכון להתדבק בלימודו בתורה בו בהקב"ה, היינו להתדבק בכל כוחותיו לדבר ה' זו הלכה, ובזה הוא דבוק בו יתברך ממש כביכול..." (נפש החיים שער ד' פרק ו'). "ובשעת העסק והעיון בתורה, ודאי שאין צריך אז לדבקות כלל, כנ"ל. שבהעסק ועיון לבד הוא דבוק ברצונו ודיבורו יתברך, והוא יתברך ורצונו ודיבורו בו" (נפש החיים שער ד' פרק י').

האם דף הגמרא הוא אמצעי לדבקות ולהשתוקקות הזאת? האם הוא אמצעי לגאולה? האם הוא אמצעי לתיקון העולם במלכות שדי? או שדף הגמרא והתורה הם מטרות עצמיות בבחינת "כי הם חיינו ואורך ימינו" ולכן וכתוצאה מזה "ובהם נהגה יומם ולילה"? התשובה היא שזוהי אותה השתוקקות. השתוקקות לקב"ה, לתורתו, לדברו, למגמותיו, לרצונותיו, לחסד, לגבורה, לטוב וליושר. השתוקקות להיות מלא את ה', להיות מלא את דבר ה', להיות מלא את דף הגמרא.

ד. להתמלא בדף הגמרא

כל עמל ושקידה בתורה מבוסס על "כי הם חיינו ואורך ימינו", ומתוך כך גם "ובהם נהגה יומם ולילה". כמובן שלא באתי לבטל בזה, חס ושלוש, את אותה דרישה עצומה אמיתית להתמלא בקב"ה, להתמלא בתורה, להתמלא בגאולה, להתמלא בתיקון עולם, להיות תיקון עולם. להיות תיקון עולם באמת זה להיות מלא את התורה, להיות מלא בדבקות הזאת, להיות מלא בכל דף גמרא, להיות מלא בכל סברא, להיות מלא בהבנת הקושיה והתירוץ של התוספות. הבקשה הזו צריכה להיות בקשה נשמטית עמוקה מאוד, שאף על פי שהיא מתורגמת באופן מעשי לעמל שכלי, כאילו יבש, פשוט מאוד, עובדתי מאוד, היא גורמת לעמל הזה להיות מלא תשוקה, מלא אמת. אני לא יודע בעצמי, ולא צריך דווקא לתרגם כל קושיה בתוספות או כל עמל או כל שקידה באופן כזה ואעפ"כ. כל דבריו של נפש החיים הם בעצם באופן הזה: שהאמת של העמל והשקידה והליטוש של סברא, וההתבוננות, החשק והרצון שבזה, יהיו בבחינת "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה". בלי שום תוצאה אחרת חוץ מאשר זה. לא כאמצעי. הבחינה הזאת, העצמית, של לימוד התורה היא באמת אותה הבחינה שצריכה להיות אצלנו, להיבנות בתוכנו. היא הנשמה המניעה את הכל- גאולת ישראל חפצה בזה ותיקון העולם במלכות שדי חפץ בזה.

אותה מדרגה כ"כ חשוב שתיבנה בנו, שתיבנה בכל אחד ואחד מאיתנו, שיבנה בית מדרש כזה, שייבנו בתי מדרשיות כאלו, שייבנו בלבם של ישראל, בלב ההווה הישראלית, שהנשמה הזו של כנסת ישראל - הנשמה שחפצה בה', שחפצה בתורתו, שחפצה בקודש הזה, שחפצה בדבקות הזאת, שחפצה להיות מלאה את הדבקות הזאת- תצא לפועל. הנשמה הזאת חפצה לגאול את כל העולם כולו. אין כאן אמצעי ומטרה אלא זו אותה המטרה! בדיוק אותה מטרה!

ה. אידיאליסטיות של תפילין שחורות

כל הקשיים שלנו, כל המבוכות שלנו-ואני לא פוטר מהצורך לטפל גם במבוכות אלא שזו שאלה אחרת - שורשן ויסודן הוא מפני שאנחנו- אנחנו בכלל כנסת ישראל, עם ישראל, הדור שלנו, כל אחד ואחד מאיתנו- חסרים, עוד לא מלאים בפועל, במציאות, את הכח והנשמה, לא מלאים את הדבקות הזאת, לא מלאים את התאוה הזאת. התאוה הזאת שקשורה בה', בהתמלאות בה', בהתמלאות בדברו, וממילא במצוותיו. אנחנו - אני מביא את זה כדוגמא הרבה פעמים לעצמי, גם לאחרים- בדרך כלל שואלים איך ייבנה בנו אידיאל קדוש מאוד, אידיאליסטיות קדושה, תביעה נשמטית גדולה מאוד מאוד, שלא תהיה נקודה, נקודה לבנה ברצועה של התפילין. כל זה יראת שמים, אבל איפה האידיאל עצמו? האידיאל ששמו יראת שמים, האידיאל ששמו הרצון לחיות את

דבר ה', הרצון להיות מלא את הקודש, הרצון שלא תהיה נקודה לבנה בתפילין. אנחנו חיים חיים קצת מפוצלים. יש בנו את הרצון לעשות את דבר ה' כי זה מאוד יעזור, כי זה חשוב מאוד, כדי לממש כל מיני אידיאלים. אבל האידיאל הזה עצמו ששמו רצון ה', ששמו התביעה הנשמטית, תביעת הקדושה הזאת שלא יהיה לבן בתפילין חסרה, למרות שהיא יסוד הכל. "סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם" - זו התביעה האידיאליסטית והנשמטית העומדת ביסוד בקשת הדבקות ששמה "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה". כך כנסת ישראל דורשת, כך כל אדם מישראל אומר בתפילה, וכל אדם מישראל צריך לבוא יותר ויותר למדרגה הזאת. להגיע למציאות כזאת, זאת עבודה לא פשוטה כמובן. זה העניין של בתי מדרשות וזה העניין של כל אחד ואחד מאיתנו.

ו. ישיבה - מקום שנכנסים ואין ממנו יציאה

"כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה" זהו יסוד השאיפה של בתי מדרשות. מי שנכנס לבית מדרש - אומרים בשם הרב צבי יהודה זצ"ל, אני לא שמעתי את זה מפיו - אין לו דרך לצאת החוצה. לא שאי אפשר לצאת החוצה, אלא שיש ישיבה ובית מדרש, הם מקומות שנכנסים אליהם למאה ועשרים שנה. "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה", למאה ועשרים שנה. כלומר, המציאות הזאת שנבנית בבית מדרש, אותה תשוקה שאיננה אמצעי לשום דבר, אלא היא באמת תכלית הכל - וודאי שהיא גם חייבת לפעמים לצאת החוצה, מחייבת לקחת אחריות, וכו', אני לא נכנס לזה כאן למרות שחשוב להיכנס גם לזה - ממשיכה עם האדם לכל אורך ימיו. מתוך נקודת המוצא הזאת יש בה עוד כמה בחינות. לפני הכל צריך לסמן את המשימות שלנו, לזכור "כי הם חיינו ואורך ימינו". זו שאיפה ראשונה, שמאוד לא פשוט לבנות אותה באמת. מאד לא פשוט לבנות את ההכרה, את הידיעה, וממילא את החשק, את התחושה של "כי הם חיינו", ומתוך זה את "ובהם נהגה יומם ולילה" - המשימה המעשית שהיא בדרך כלל עוד יותר קשה.

מה זה "ובהם נהגה יומם ולילה"? עשרים וארבע שעות ביממה במשך מאה עשרים שנה, או מה שאפשר: קריאת שמע שחרית, קריאת שמע ערבית. עקרונית זה אותו דבר ויוצא מאותו מקום: "כי הם חיינו ואורך ימינו", ומתוך כך "ובהם נהגה" תמיד! מאה עשרים שנה. לא משנה אם אדם הוא סנדלר, לא משנה מה הוא יעשה. בנייה אמיתית כזאת של ההבנה הזאת נעשית בבתי מדרשות. זה חייב להיות בבתי מדרשות. זו הבחינה שבה אדם נכנס לבית המדרש על מנת שלא על מנת לצאת. אדם לא בא לבית מדרש כדי להצטייד במשהו בשביל מחר. הוא בא כדי לא לצאת לעולם. בבית המדרש נבנית בו מציאות אמת של "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה", מאה ועשרים שנה.

ז. בריאות של קביעות תורה

כמה ילמד תורה? יומם ולילה!! כמה שאפשר, דקה ביום, דקה בלילה. אם הוא יכול: עשרים וארבע שעות ביממה, מאה עשרים שנה פלוס. זו מציאות אחת, מציאות של כל אדם מישראל ומתוך כך, יש חשיבות גדולה לגדול להיות תלמידי חכמים, להיות אנשי אמת כאלה. זו באמת הדרישה הבאה והחשובה מאוד מאוד, משימת קודש אדירה:

להיות תורה בישראל, להיות אמת כזאת בישראל, להיות יודע את כל התורה כולה, להיות תורה בישראל. לא משנה אם אדם הוא סנדלר או רב או ר"מ - אפילו מי שהוא רב ועוסק בתורה תדיר, זה גם אז מותר לו ללמוד עשרים וארבע שעות ביממה. "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה" - לא משנה איזה תפקיד הוא ימלא מחר. להיות תלמיד חכם, להיות מלא תורה, זו מציאות כ"כ חשובה. עובדות כאלה, בריאות כזאת, זה באמת כל מה שנדרש - להיות נשמה, בישראל, להיות תורה בישראל. זו משימת קודש שעל כל בית מדרש לגדל. זו משימת הקודש של כל אחד ואחד מאיתנו באופן אישי: להבנות אל המציאות האמיתית התכליתית לא האמצעית, המציאות התכליתית ששמה "כי הם חיינו ואורך ימינו", ומתוך כך "ובהם נהגה יומם ולילה". לגדול להיות תלמיד חכם גדול, ומתוך כך להיות תורה בישראל. זה לא משנה בכלל מה "יוצא מזה", זה לא נוגע לתפקידים ולמשימות מעשיות שכמה שהן חשובות מאוד, זה בכלל בלי קשר להן.

זו עבודת הקודש המוטלת על כל ישראל, המוטלת על כל בית מדרש, המוטלת על כל אחד ואחד מאיתנו, וממילא גם על בית המדרש הזה פה בכרמיאל, שב"ה הולך וגדל וילך ויגדל עוד ועוד. המשימה להיות מציאות כזאת בכל פינה ופינה שבעם ישראל.

ה. להיות אנשי אמת

על כל בית מדרש שנבנה, להיות בבחינת עשרה בטלנים שיש בכל עיר. התפקיד של להיות "בטלן" הוא במובן הזה שהשאיפה היחידה שלו היא לימוד התורה. לצערנו, עם ישראל התרגל ומתרגל לבחון את התועליות שיש בדבר לפי תכליתיות אחרות, ועיקר מה שדרוש לו מאוד מאוד זה לראות אנשי אמת, אנשי אמת חיים חיי אמת, חיים פורחים שיסוד השאיפה שלהם הוא בעצם: "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה". השאיפה הזאת עושה אותם מלאי אופטימיות שמחה, אמונה, בטחון, טוב, יושר ואהבה. כשרואים דבר כזה, כשמציאות כזאת מתרחשת, גם כשלא רואים כיצד היא באה לידי ביטוי, זו תרומה עצומה, תרומה אדירה לכל מערכת החיים - לא בגלל תועלת מסוימת, שאני לא מזלזל בה, שאולי גם עושים כאן פרט כזה: שיעור פה ושיעור שם מתוך הקהילה ועוד.

עצם העובדה הזאת, שיש אנשי אמת שלא מתוך זרות, לא מתוך ניכור, בלב ההווה הישראלית, אנשים ששאיפתם היא "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה", ומתוך כך הם מלאי אמונה, מלאי טוב, מלאי יושר, מלאי אהבה, זו מציאות של תורה והיא המשפיעה.

בעזרת ה' נזכה כולנו להיות יותר ויותר חלק מזה, והקב"ה שהוא מקדם הוא מוביל והוא נושא באחריות כמובן על הכל יוריד את כולנו, את כל ישראל, יותר ויותר אל האמת הגדולה הזאת שמבקשת לצאת אל הפועל והיא היא גאולתם של ישראל.

ט. דווקא גמרא

שאלה - להיות מלא בתורה זה דווקא בגמרא?
לא, להיות מלא את כל התורה כולה. אבל אתה שואל שאלה ואני לא מכיר אותך באופן אישי וממילא אני לא יודע אם אני עונה נכון, ובכל זאת, באופן כללי: ודאי, להיות מלא את כל התורה כולה. אבל יש סדר והוא מאוד מאוד חשוב. ללמוד גמרא, ללמוד

דף גמרא מאה ועשרים שנה, דרוש מאוד כדי ללמוד כל דבר בתורה. אני לא אמרתי שרק אחרי מאה ועשרים שנה ללמוד את השאר, אבל יש חשיבות עצומה ללימוד הגמרא- וכאן זה נוגע יותר באמת להתבוננות יותר פרטית, גם פרטית סביב העניין המסוים הזה, וגם פרטית אל כל אדם ואדם.

השקלא והטריא של הש"ס, השקלא והטריא שבדף גמרא זו המעבדה. השקלא והטריא צריכה להיות גם בכל מקצוע אחר בתורה, גם אם זה פחות גלוי שם. השקלא והטריא של דף הגמרא היא מעין החיים ששם נבנה הכל. שם נבנה ההיגיון, הכללים, הנפש, המעבדה הפנימית. אנחנו צוללים לתוך המעבדה הזאת ויוצאים אחרת. "ועשיתם אותם" - דורשים רבותינו "ועשיתם אתם".³ דווקא השקלא והטריא של דף הגמרא זה המעבדה הבריאה, הנחוצה, החיונית. זה כמו לקפוץ לתוך המעיין. גם בכל חלקי התורה יש מעיין של תורה, אבל כאן המעבדה. כאן המעבדת הפועלת. יש מצב כזה שאדם-אני אגיד את זה גם כן לגבי לימוד תורה, והדבר קורה לפעמים גם בדף גמרא- לומד את הדברים בניתוק מהקשרם. משל למה הדבר דומה, לאדם שנמצא ליד המעיין והוא רוצה לדעת מה קורה במעיין, אז הוא מתכופף ולוקח בדלי קצת מן המים. ברגע שהאדם הוציא אותם, את המים מהמעיין, זה מנותק מהקשרו. לא יכול להיות אחרת, כמעט לא יכול להיות אחרת.

י. דווקא עיין

איך לומדים? קופצים לתוך המים! לפעמים גם כשלומדים את דף הגמרא אנחנו נשארים על החוף. לא מסתככים, רצים. קוראים לזה "אסוקי אשמעתתא אליבא דהלכתא", רוצים לדעת את ההלכה, רוצים להבין את המסקנה. נכון, רובה של השקלא והטריא לכאורה לא נשאר להלכה. ובכל זאת: אי אפשר להגיע לשום מסקנה באמת בלי לעבור את השקלא וטריא. ובאמת, יותר טוב להימצא בשקלא וטריא ולא להגיע למסקנה. ומצד שני להימצא בה בשקלא והטריא, לא לטבוע, לברר, להימצא עם הראש מעל המים. אפשר גם להכניס את הראש לתוך המים אבל לשלוט, לא להיות מבולבל או מעורפל.

ושוב: העיקר הוא באמת לקפוץ לתוך המעיין ולהיות חלק ממנו. זהו המצב הנרצה לעומת מצב אחר שבו לא נכנסים, לא נבלעים בשקלא וטריא של המעיין. כשאני נכנס בתוך השקלא והטריא, אני הופך להיות שותף בזה. כשאני מנסה להבין את הזרמים, את המהלכים, את ההתרחשות שבשקלא וטריא של הש"ס, את כל ההתרחשות הזאת; כשאדם נכנס וצולל בזה ומנסה להבין, ומצליח להבין קצת, מצליח להבין קצת יותר- הוא נבנה והולך, הוא נבנה מלא יושר, מלא גבורה, מלא טהרה, מלא קדושה, מלא את דבר ה'. את הבניין הזה אי אפשר להשיג בלי זה, אי אפשר להשיג בשום אופן אחר. זה לא במקום שום דבר ואין שום דבר בלי זה. זה לא במקום כל השאר - צריך ללמוד את כל התורה כולה, ובלי זה, בלי השרייה במימי המעיין, כל הלימוד אינו כפי שהוא צריך להיות.

